

SÀI GÒN 50 NĂM TRƯỚC**Hoan-hô, đả-đảo!**Hồi-ký BÌNH-NGUYỄN LỘC

Cũng cứ những năm tôi lên năm, lên sáu hay lên bảy không còn nhớ kỹ vì tôi viết hồi-ký nên hơi lẩm-cẩm chớ không thể đích-xác được như cụ Vương-Hồng-Sển viết theo tài-liệu của viện khảo-cổ.

Năm ấy có một ông quan gì to lắm đi học bên Tây về nước. Về sau tôi mới biết đó chỉ là một du-học-sinh hồi-hương, sau khi đỗ bằng kỹ-sư canh-nông tên là Bùi-Quang-Chiêu chớ còn đối với dân-chúng thuở ấy và trẻ con chúng tôi hể ai nổi danh là quan lớn tuốt hết.

Ông Bùi-Quang-Chiêu sắp đở-bộ ở bến tàu Sài Gòn thì có một bọn đa-sự có lẽ cũng cứ cái bọn bán xác cụ Phan-Châu-Trinh tổ-chức đi đón „cụ“ mà họ cho là một nhon-tài lỗi-lạc làm rạng danh nước nhà.

Kể ra thuở ấy mà đỗ bằng kỹ-sư thì cũng le thật đó, nhưng cho là nhon-tài lỗi-lạc thì hơi ngờ.

Cụ Bùi vừa đở-bộ thì có một anh Tây lai làm ký-giả tên là De Lachovrotière xuống bến tàu gây-sự với cụ và ụynh nhau với cụ.

Tức thì cả Sài Gòn nổi lên biểu-tình đả-đảo họ Đờ, cho rằng y đã xúc-phạm đến một nhà đại ái-quốc Annam.

Tờ báo hằng ngày Trung-lập-báo của họ thì đang chạy như tôm tươi nhờ đăng tiêu-thuyết của nhà văn Phú-Đức, bị tẩy-chay, không làm được một số, có lẽ nhờ chính ông Phú-Đức cũng tẩy-chay báo ấy, không thèm viết cho Tây lai nữa, chớ độc-giả thì chắc đã trung-thành với tờ báo bởi họ mê Phú-Đức quá sá mê.

Hai động-từ hoan-hô, đả-đảo đã được dùng từ thuở ấy rồi và bọn nhái ranh như tôi cũng hoan-hô đả-đảo còn mạnh hơn người lớn nữa.

Tôi thú-thật là tôi hoan-hô đả-đảo theo ông Phú-Đức mà tôi mê, chớ tôi không hề biết ông Đờ, ông Bùi gì hết ráo.

Tôi vẫn cứ là một cậu bé nhà quê nhưng mọi tháng được theo cha mẹ đi Sài Gòn lồi ba bốn chuyến nên có thể tự coi mình là dân Sài Gòn ngang xương không thèm mua Trung-lập-báo nữa, lại còn đùa bằng câu đùa cửa miệng của dân Sài Gòn: „Trung-lập-báo nói láo ăn tiền“.

Mãi về sau tôi mới biết rằng cụ Bùi trung-thành với mẫu-quốc Lang-sa còn hơn anh Tây lai kia nữa, và trận đánh lộn chỉ là một trận đánh cùi, do công-an Pháp tổ-chức để gây uy-tín cho cụ Bùi mà phủ Toàn-quyền đã chọn làm „con ngựa“, một chánh-khách có vẻ yêu nước, trung-lập, nhưng bên trong vẫn cứ là người của Pháp.

Ờ hơ ... té ra thuở ấy chánh-trị cũng đã khá đều-giả rồi và người ta đã biết dựng đứng lên những anh-hùng dân-tộc rất là uy-tín ... nhân-tạo.

Cũng như vụ đám tang cụ Phan đã làm cho tôi sợ các tổ-chức, vụ hoan-hô đả-đảo ông Đờ làm cho tôi sợ chánh-trị kể từ thuở thiếu-thời, mà cái tức ấm-ách là không được đọc tiểu-thuyết đánh nhau chí-tử của ông Phú-Đức nữa.

Tôi đã thề rằng ngày sau lớn lên, tôi sẽ viết tiểu-thuyết đánh nhau giỏi như ông Phú-Đức để cho tôi đọc. Nhưng tôi đã lỗi hẹn với tôi vì xin thú-thật rằng (không phải khiêm-nhường giả đâu nhé) tôi không biết viết loại đó.

Dầu sao, tôi cũng đã phục lẫn ông Phú-Đức đã dám bỏ chén cơm để ủng-hộ một anh-hùng dân-tộc ... giả. Nhưng thuở ấy nào ai biết là giả hay thật. Sự hy-sinh của nhà văn Phú-Đức vẫn đầy-đủ giá-trị như thường.

Chú-thích của BBT

Le: l'air: vẻ bề ngoài - *lấy le*: làm tàng

Mẫu-quốc Lang-sa: nước Pháp